

BOUŘE
NA LABI

MIRIAM GEORG

ROMÁN

BOUŘE
NA LABI

Original Title: ELBSTÜRME
Copyright © 2021 by Rowohlt Verlag GmbH, Hamburg

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Michaela Řeřichová, 2023
Cover © Martin Kopecký, 2023
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2023

ISBN 978-80-277-3963-9 (pdf)

BOUŘE NA LABI

Hanzovní rodinná sága

MIRIAM GEORG

přeložila Michaela Řeřichová

Mojí mámě

Kde je svoboda, když ne ve vášni?

GUSTAV FLAUBERT

PROLOG

Chlapec pozoroval měsíc. Dnes byl malý a bledý, zbyla z něj téměř jen čárka, která se stříbřitě vznášela nad vlnícími se korunami stromů. Zato noc byla temnější než jindy. Rohy byly černější. Praskání v trámech hrozivější. Měl raději, když byl měsíc v úplňku a jeho svit pronikal až k němu do pokoje. To pak vytvářel rukama na stěně stínové zvířecí postavičky, jak ho to naučila sestra.

Psa. Hada. Někdy myš.

A když byl měsíc na obloze velký a kulatý, byla v něm vidět tvář. Přátelská, jasná tvář, která jako by na něj mrkala.

Chlapec té tváři říkal kamarád.

„Ahoj, kamaráde,“ zašeptal, když vylezl na parapet, a zamával mu svou malou ručkou. A muž v měsíci nad střechou koňské stáje odpověděl mrknutím.

Chlapec dlouho nevěděl, co je to kamarád. Teprve nedávno mu to ozřejmily zdejší děti. Vysvětlily mu, že nemá žádné kamarády, a proto k nim nepatří. Moc tomu nerozuměl, ale věděl, že je s ním něco špatně. Některé starší děti ho nazývaly zrůdou. Proto už také nebyl se svou rodinou. Protože už ho nechtěli. Protože vypadal tak děsivě a jeho tělo nefungovalo jako tělo správného dítěte.

Bázlivě se ohlédl přes rameno do ložnice za sebou. Musel být potichu. Tady u okna ho nikdo nesměl přistihnout. Jinak přišla noční sestra s holí. Pozoroval srpek na noční obloze. Hvězdy blikaly jako světlušky v létě doma na zahradě. Věděl, že někde tam nahoře bydlí uspávací skřítek. Každý večer sestoupil na zem a stříkl dětem do očí sladké mléko. Pak se jim celou noc zdálo něco krásného. Chlapec nemíval sny často, ale když ano, byl v nich zase doma. S otcem, který si s ním hrál s cínovými vojáčky. S matkou a sestrou, které mu tak často

četly pohádku o uspávacím skřítkovi. Věděl, že pro ně není zrůda, ale nechápal, proč už s nimi nemůže být. Když se mu o nich zdálo, probouzel se s pláčem. Tolik se mu stýskalo po domově, že samým vzlykáním sotva popadal dech. Plakal a volal maminku, zmítal sebou a křičel, že chce domů.

Pak ho zavřeli do sklepa.

Tam dole byla černočerná tma a zima. V té tmě viděl obličej a podivné postavy. Slyšel zvuky, vrčení a šramocení a strachy se nemohl ani pohnout.

Ve sklepe bydleli skřeti a čarodějnice.

Když ho zatáhli dovnitř a zabouchli za ním dveře, zalezl co nejrychleji do kouta, přitiskl se čelem ke zdi a zacpal si uši, aby nemusel slyšet ani vidět, co na něj ve tmě číhá.

Sklepa se strašně bál.

Proto si v noci zvykl lézt na okenní parapet. „Žádné sny!“ řekl noční obloze a doufal, že ho uspávací skřítek slyší. Měsíc byl dnes tak úzký, že jej téměř nebylo vidět. Kam jde? pomyslel si chlapec a podepřel si rukama bradu. Když se měsíc stále zmenšoval, bál se, že zmizí navždy. Včera v noci se mu zase zdál sen. Nezavřeli ho do sklepa, ale za trest mu celý den nedali najíst. Třeba to uspávací skřítek nepochopil správně, napadlo ho a podíval se za sebe. Třeba mu to musí ještě jednou vysvětlit.

V ložnici panoval klid, jen jeden hoch něco mumlal ze spánku a druhý se otočil a shodil přitom na zem polštář.

Chvilku počkal. Pak otevřel okno. Noc byla chladnější, než si myslel. Jeho drobné tělo se zachvělo. Ale líbil se mu pocit vlhkého vzduchu na tvářích. Cítil v něm vůni deště, možná i trochu vůni sněhu. Dole ve stáji zaslechl frkat koně.

Opatrně si přitáhl stoličku a vylezl na ni. Pak přehodil jednu nohu přes parapet. V otevřeném okně mu všechno připadalo mnohem jasnější. Slyšel vítr ve větvích stromů, cítil vlhké dřevo pod prsty. Váhavě přehoupl i druhou nohu a seděl uprostřed noci.

Byl to nádherný pocit. Skoro se zdálo, jako by hvězdy blikaly jen pro něj.

Náhle za sebou uslyšel hlas. „Micheli, co to děláš?“

Chlapec se polekaně otočil. Ztratil rovnováhu. Ruka mu sklouzla z okenního rámu. Bezmocně máchal rukama, ale už bylo pozdě. Už se nedokázal udržet a nemohl ani křičet.

Michel padal tiše a mlčky jako stín do temné noci.

Nad stájí se třpytily hvězdy a srpek měsíce zmizel za mrakem.

1. ČÁST

Liverpool 1890

Lily von Cappelnová si odhrnula závoj klobouku a sledovala, jak si loď pomalu razí cestu na otevřené moře. Příď zpěnila vodu v přístavu a modrobílá vlajka Karstenovy lodní společnosti plápolala ve větru. Daleko vpředu u zábradlí stála mladá žena v zelených šatech. Ostatní cestující mávali a volali, byli otočení směrem k přístavu a k těm, které tam zanechali. Žena však upřeně hleděla před sebe na temnou hladinu, s odhodlaným výrazem ve tváři, jako by existovala jen ona a oceán, který je nutné zdolat.

Lily z ní nemohla spustit oči. Bylo to, jako by se nacházela v nějakém snu. Tam jsem měla stát *já*, pomyslela si a cítila, jak ji zaplavuje stará známá bolest. Poslední dobou ji bylo těžší vyjádřit slovy. Změnila se, ztratila ostré hrany, nebyla už tak palčivá jako na začátku. Její prudkost jí ale stále ještě brala dech.

Ta bolest měla různé tváře. Většinou malou a bledou jejího bratra Michela. Občas v ní ale probleskly i vrělé, ustarané oči její matky Sylty. Nebo Lily náhle ucítila vůni starých knih a uviděla před sebou svého otce. Ale pokaždé tu byl ten jeden hlas. Ta jedna vůně. Ten jeden člověk, který vše ostatní překryl. Na kterého nemohla zapomenout.

Ať se snažila sebevíc.

Kolem ní panoval čilý ruch. Na nábřeží byly v provozu obrovské parní čerpací stanice, stahovala se lana a nástupní můstek se zasouval zpět na své místo. Lidé křičeli jeden přes druhého, někteří plakali, jiní stále ještě mávali. Lily nemávala. Na této lodi – stejně jako na všech ostatních lodích, které za poslední tři roky opustily liverpoolský přístav –, nikoho neznala. Přesto stála téměř každý týden na nábřeží a pozorovala, jak vyplouvají.

Toto byla první loď Karstenovy lovní společnosti, která zde byla od jejího útěku do Anglie spuštěna na vodu. Bude se plavit po nové kalkatské lince, která byla pýchou její rodiny. Indie, pomyslela si Lily a najednou v duchu slyšela hlas svého bratra: „Je tam takové horko, že nemůžeš pořádně myslet. V mangrovových bažinách se to hemží tygry, leopardy a jedovatými hady. Nablýskané paláce stojí vedle těch nejubožejších hliněných chatrčí, sloni pracují na polích, opice jsou vycvičené jako služebnictvo. Mají tam nemoci, při kterých hniješ zaživa. Ale také bohatství v tak nepředstavitelné hodnotě, že se nám o tom ani nezdá.“ Franz vyprávěl vždy s nadšením, ale také s posvátnou úctou o cizím kontinentu a hlavním městě britské koloniální mocnosti, které se mělo stát cílem nové linky. Lily těmto příběhům kdysi dávno dychtivě naslouchala, s Michelelem sedávali celé večery u krbu nad obrázky slonů a tygrů a pokoušeli se namalovat tato podivná zvířata, která jim připadala jako bytosti z pohádek. V té době tajně snila o tom, že se taky jednou vypraví do dalekých zemí, kam pluly Karstenovy lodě, a zažije dobrodružství jako hrdinové z jejích knih.

Cizí kraje už ji však nezajímaly. Teď chtěla jen jedno: vrátit se do Hamburku.

Otec ji o dnešním spuštění na vodu informoval v dopise.

„Proč by mě to mělo zajímat?“ Při čtení udiveně sraštila čelo. Konverzace s Alfredem Karstenem se v posledních letech omezily na minimum.

Sylta psala dceři téměř každý den, dopisy shromažďovala a pak poslala najednou celý svazek, který Lily vždy toužebně očekávala. Pokaždé voněl Syltiným růžovým krémem, a když Lily rozvázala mašli, přitiskla si papír k nosu, přivoněla ke každé obálce, nasála důvěrně známou vůni a měla v těchto chvílích trochu pocit, jako by ji matka objímala. Od otce zatím dostala pouze jeden jediný dopis, bezprostředně po svém příjezdu sem. Sděloval jí v něm, že je její mladší bratr Michel stále naživu. Že jeho smrt předstírali, aby Lily nastoupila na loď do Anglie. Své nemanželské dítě měla přivést na svět daleko od Hamburku, kde ji nikdo nezná.

Kde nepošpiní čest rodiny.

Všichni do toho byli zasvěcení, dokonce i její matka. Oklamali ji, aby zlomili její vůli. Lily si ještě živě pamatovala, jaké bylo číst ta slova. Měla pocit, jako by se jí do těla zabodávaly tisíce drobných jehliček, nemohla popadnout dech, ten šok byl skoro stejně strašný jako předtím zpráva o Michelově smrti. Ještě nikdy v životě se necítila tak zrazená.

Poté, co odezněla prvotní bolest a ochromení, se v ní ale probudila radost, že Michel ještě žije. Někdy si myslela, že jen díky tomu přečkala ty hrozné první týdny a měsíce v Liverpoolu. Myšlenka na jeho nevinnou tvář, hebké zrzavé vlasy a dětskou vůni jí pomohla přetrpět svatbu s Henrym a snášet samotu.

Matka ji krátce nato prosila o odpuštění:

Byla to jediná možnost, jak tě mít jednoho dne zase doma a znovu začít vést normální život. Jako rodina. Pokud mi nemůžeš odpustit, chápu to. Ale udělala bych to znovu. Pro tebe bych udělala cokoli, Lily. Pro kterékoli z mých dětí. Možná jednou, až budeš sama matkou, pochopíš, že někdy musíš udělat tu nejhorší věc, abys své děti ochránila před něčím ještě horším. I když ti to láme srdce.

A Lily to v hloubi duše skutečně chápala. Její rodiče nebyli zlí, jednali ze zoufalství. To, že viděli jen svůj úhel pohledu a jiné možnosti ani hlediska nepřipouštěli, se nedalo změnit. Postupem času, jak se její břicho stále více zakulacovalo, se v ní něco zlomilo. Věděla, že na to nikdy nezapomene. Pochopila však, že když neodpustí, naplní jedem pouze vlastní srdce.

Její otec se k tomu na rozdíl od matky nikdy nevyjádřil, natož aby se omluvil. Často pod matčin podpis připojil pár řádků, ale neustále si udržoval odstup. Většinou se jednalo o obchodní záležitosti, dům nebo její měsíční kapesné. Proto se Lily také nikdy neodvážila udělat první vstřícný krok, a čím víc času ubíhalo, tím víc se to zdálo nemožné.

Teď však Lilyiny modré oči propalovaly nápis nad přídí. „Kordelie,“ zašeptala.

Proč zvolil právě tento název? Alfred Karsten své lodě odjakživa křtil jmény Shakespearových ženských hrdinek. Ale Kordelie, oblíbená dcera zavržená otcem? Chtěl jí tím říct, že i on se v ní tak zklamal, že ji musel vyhnat? Nebo že mu, stejně jako králi Learovi, jeho zavržená dcera bolestně chybí a uvědomuje si, že jí ukřivdil? Přece nemohla být náhoda, že si Alfred Karsten vybral právě tuto divadelní hru. Musel to být vzkaz pro ni, tím si byla jistá. Ale jaký?

Na mysl jí přišla slavná Kordeliina slova: *My nejsme jediná, kdo trpí za to, že jsou bez viny.*

Pochopil její otec, že mu nikdy nechtěla ublížit? Že se všechny ty tragické události, které uvedla do pohybu, staly z lásky a touhy po svobodě? A ne proto, aby ho zradila?

Na okamžik v prstech křečovitě sevřela šaty. Rackové kolem ní vykřikovali do větru svou věčnou tesklivou píseň. Lily se zadívala do dále, ale její pohled nespočinul na plachtách lodi, nýbrž na obzoru za nimi, na nekonečném moři, které tady v Anglii v zimě i v létě působilo šedivě. Skoro se jí zdálo, že v dálce rozeznává obrysy města. Bylo tam pět hamburských kostelních věží, zelená věž sv. Michaela a také radnice vystupující z mlžného oparu. Věděla však, že je to jen přelud, přízraky minulosti, které se vzápětí rozplynou v dýmu.

Ozvala se mlhová siréna a z hlubokého, naříkavého tónu ji zamrazilo. Jednoho dne, pomyslela si. Jednoho dne tam nahoře taky budu stát. A pojedou zpátky domů.

Najednou do její dlaně vklouzla malá ručka. Někdo ji zatahal za šaty. Lily rychle vzala dceru do náruče a políbila ji na tvář. „Vždyť ty jsi celá studená!“

Hanna stála jako obvykle mlčky vedle ní a s očima navrch hlavy pozorovala vše kolem sebe, jako by to viděla poprvé. Lily si sundala rukavice a pohládila ji po tváři. Hanna právě dojedla sladké máslové pečivo a polovinu z toho měla nalepenou na zrůžovělých tvářích. Na rozdíl od ní se Hanna nemohla lodí nabažít, při pohledu na ně

zapomínala na svět kolem. Její dědeček by z toho byl jistě nadšený. Bohužel se ale ještě nikdy nesetkali.

„Z toho se najím i já!“ Lily se rozesmála a slízla dceři z brady trochu marmelády. Hanna se zachichotala a zavrtěla se jí v náručí.

Dvě elegantní dámy v šatech s volány a v tlustých kožešinových čepicích, které stály o pár metrů dál a mávaly, nakrčily nos a vrhly na ně pobouřené pohledy. Nebylo zvykem, aby se žena Lilyina postavení na veřejnosti mazlila se svým dítětem. Stejně tak nebylo zvykem, aby nenosila korzet.

Lily jejich pohledy nechávaly chladnou. Vlepila Hanně pusu na nos a postavila ji zpátky na nohy. Pak si uhladila šaty a velmi pomalu si přešla rukama po pase, který byl vidět pod kožešinovým přehozem a svým obvodem se výrazně lišil od rozměrů dam kolem ní. Dívala se ženám zpříma do tváře a neuhnula před jejich pohledem, dokud samy nejistě neodvrátily zrak.

Lily vítězoslavně zacukaly koutky. „Pojďme rychle domů. Jinak mi tu ještě nastydneš.“

„Ještě se podíváme na jednu loď!“ Hanna natáhla ruce k vodě, jako by v ní chtěla zachytit *Kordelii*, která už byla jen skvrnou na obzoru.

„Příští týden se zase podíváme na další,“ ujišťovala ji Lily.

„Tatínek taky?“ zeptala se Hanna a Lily zmrzl úsměv na rtech. Stáhla si závoj hlouběji do tváře, aby zakryla pulzující fialovou modřinu, která se jí udělala pod levým okem.

„Ne,“ odpověděla strnule. „Tatínek ne.“

Víš, kdo podporuje sociální demokraty v Hamburku?“
„Ne.“ Charlie si povzdechl a vrhl na Joa zachmuřený pohled. „Ale mám takový pocit, že mi to hned řekneš.“

Pořádně si lokl piva a zdálo se, jako by se chtěl za sklenicí schovat. Fiete se zasmál a povzbudivě poplácal Charlieho po zádech. Seděli ve Zločineckém sklípku, svém domovském lokále, a byli už u čtvrté rundy. Okna sklípku byla jako každý večer zakryta pytlí,

takže dovnitř nepronikalo ani světlo pouličních lamp. Kouř se vlnil pod stropem, bylo tu plno a hlučno a svíčky na stěnách už byly zpola shořelé. Jo, Charlie a Fiete se posadili do tmavého kouta vedle klavíru. Na stole ležely rozházené ulepené karty, ale už docela dlouho se jich nikdo nedotkl. Jo jako vždy po několika pivech stočil diskusi k politice. A Charlie se tomu jako vždy snažil vyhnout.

Jenže Jo už se mezitím dostával do ráže. „Muži mezi pětadvaceti a pětatřiceti. Takoví jako já. Ne ti opravdu chudí, chápeš? Žádní sběrači odpadu v kanálech ani hadráři. Ne ti, kteří to skutečně potřebují! Ve čtvrtích, kde žijí lidé s vyššími příjmy, mají mnohem lepší výsledky!“

„Jak to můžeš vědět?“ zabručel Charlie a Fiete souhlasně kývl. „No?“

„Věř mi, je to pravda, dělaly se na to průzkumy. Ale je to koncemu logické, vaše čtvrť je vašim sociálním prostředím. Lidé, se kterými jste denně v kontaktu, sousedi a přátelé, mají vliv na to, co si myslíte. A opozice získává půdu pod nohama především v našich tradičních baštách, jako je St. Pauli a Ottensen.“

„No jo, lidé asi budou mít své důvody, když nechtějí sociální demokracii, nemyšlíš?“ namítl Charlie nevrle.

„Nesmysl, víš stejně dobře jako já, že většina z nich je prostě neinformovaná. A ti, kteří to potřebují nejvíce, ani nesmějí jít k volbám. A co *jejich* důvody?“ zahřměl Jo a Charlie povytáhl obočí.

„V klidu, chlape!“

„V klidu už jsme byli dost dlouho. To je právě ten problém. Celá dělnická třída ve městě je bezmocná, z jedenácti mužů smí volit jenom jeden. Člověk si to zatracené občanské právo může koupit, ale ptám se tě, kdo za to utratí půlku měsíčního platu, když nemá ani dost na jídlo?“

Charlie unaveně přikývl.

„Na Prvního máje budeme protestovat!“ Jo se dostával do varu. „Garantuju vám, že to bude velkolepé!“

„Snad ale nebudete tak hloupí jako ti v Americe a nebudete kolem sebe házet bomby!“ prohlásil Fiete a naklonil hlavu. Narážel na

haymarketický masakr před čtyřmi lety – počátek mezinárodního dělnického hnutí. V Chicagu tehdy probíhala několikadenní stávka. Zorganizovaly ji odbory, aby dosáhly zkrácení denní pracovní doby z dvanácti hodin na osm. Zúčastnily se jí statisíce lidí po celé zemi, v Chicagu jich ale bylo zdaleka nejvíce.

„My!“ rozohnil se Jo a pohlédl na něj. „Ne vy. A samozřejmě bez bomb! Ale je úplně jasné, proč se právě tam zapojilo tolik lidí.“

„Aha, a proč?“ zeptal se Charlie bez zájmu a dopil pivo. To téma ho očividně ani za mák nezajímalo. Fiete se naopak pozorně naklonil dopředu a kývnutím hlavy Joa vyzval, aby se pustil do vyprávění.

Jo mu s radostí vyhověl: „Krátce předtím se dělníci z jedné továrny spojili proti vedení a všichni stávkovali za lepší mzdy. Při dvanáctihodinových směnách si vydělávali tři dolary denně. Slyšel jsem, že se za to v hostinci nedalo koupit ani to nejlevnější jídlo.“ Jo zuřivě zavrtěl hlavou. „A oni ty lidi prostě potrestali výlukou. Všechny stávkující. Práci měli místo nich vykonávat přistěhovalci, kteří právě dorazili do země a už stáli ve frontě. Ale dělnické noviny vyzvaly k solidaritě se stávkujícími. Pokud by se na ta místa nikdo nenašel, provoz továrny by se zastavil.“ Vítězoslavně bouchl do stolu. „A vida! Přihlásilo se jich asi jen tři sta! Na tisíc volných míst. Byl to obrovský úspěch! Lidem v Chicagu to dodalo odvahu. Chápete? My to musíme udělat stejně!“

Fiete si odfrkl. „A jak to všechno víš?“

„Čtu,“ odvětil Jo stroze a dopil kořalku. Při těch slovech jím projela tupá bolest. Pořád ještě, po téměř třech letech, pomyslel si mrzutě a zaťal zuby tak silně, až mu zacukaly tváře. Jednou to přece musí přestat! Ale stávalo se to znovu a znovu, většinou náhle a bez varování. Na pár dní se mu to vždycky podařilo vytěsnit – nebo spíše utopit v alkoholu – a pak se to opět vynořilo se stejnou intenzitou jako předtím.

Bylo mu jasné, že knihy a noviny bude mít už navždy spojené s Lily. Bez ní by se možná nikdy nenaučil pořádně číst, nikdy by se mu neotevřely oči.

Lily... To jméno mu znělo v hlavě jako ozvěna bolesti. Zvedl ruku a objednal u Pattie další rundu.

„Dej s tím pokoj!“ Charlie mu stáhl ruku dolů, ale Jo zvedl tu druhou.

„Nestarej se,“ doporučil mu přátelsky a Charlie si povzdechl a vzdal to. Jo moc dobře věděl, že nad alkoholem už dávno ztratil kontrolu. Snažil se s tím bojovat. Ale když myslel na Lily, nemohl nic dělat. Musel se napít. A poslední tři roky na ni bohužel myslel neustále.

Na ni.

A na dítě.

Měl dítě... A ani nevěděl, jestli je to dcera, nebo syn. A zda vůbec žije.

„Jsem zvědavý, s čím přijde ministerstvo vnitra. Přece nás nenechají jen tak protestovat,“ řekl, jen aby nemlčel.

„To by taky byli pěkně hloupí,“ zavrčel Charlie.

„Víte, jak to pokračovalo v Americe?“ zeptal se Jo.

Charlie sklopil oči do sklenice a nereagoval, ale Fiete na něj se zájmem pohlédl. „Jak?“ zeptal se zvědavě. „Vím jen o té bombě.“

„Několik dní stávkovali. Policie se několikrát pokoušela zasáhnout, spousta dělníků byla zraněna, některé dokonce zastřelili, ale stávka se nerozpustila. Lidé už toho měli dost, chápete? To, že policie tak brutálně zakročila, stávkující ještě víc popudilo. Přesto se neuchýlili k násilí. Teprve čtvrtý den situace eskalovala. Když padla bomba. Někdo ji prostě hodil doprostřed davu. Zemřelo sedm policistů. Poté zahájili palbu a stříleli kolem sebe hlava nehlava.“ Jo cítil, jak vztek a rozhořčení pomalu přebíjí bolest. Proto se v posledních letech naplno vrhl do dělnického boje. Zloba ho udržovala při životě.

„Mnozí z těch, kteří stávku organizovali, byli zatčeni. Neexistovaly žádné důkazy, že s tou bombou mají něco společného. Ani jeden. Ale soudce zkrátka tvrdil, že svými myšlenkami pachatele podněcovali. Čtyři z nich byli oběšeni. Jen proto, že protestovali. Umíte si to představit? Protože chtěli lepší život. Jeden z nich se ještě předtím ve své cele vyhodil do vzduchu. Říká se, že si vložil do

úst náboj do revolveru a zapálil ho. Utrhlo mu to hlavu jedna dvě.“ Jo se významně odmlčel a napil se pěny z plného džbánů, který před něj Pattie postavila.

Fiete tiše hvízdal mezi zuby. „Myslíš, že se to může stát i tady?“

Jo si všiml, že se v jeho pohledu zračí obavy. Fiete se živil oklepáním kotlů. Mezi hamburskými dělníky patřil k těm nejchudším. V přístavní hierarchii byli tito pracovníci úplně na chvostu. „Co když se tady taky někdo postaví na odpor? Pak za to budeme pykat všichni!“

„Podněcovali je svými myšlenkami... Dost mi to připomíná Bismarckovo zdůvodnění, aby tehdy prosadil socialistické zákony,“ zavrčel Charlie dřív, než Jo stačil odpovědět. Ten překvapeně vzhlédl.

Charlie se od všeho politického držel stranou. Bylo mu úplně jedno, co se tam nahoře děje. Ať mu byly naservírovány jakékoli podmínky, akceptoval je němě jako ryba a dělal svou práci bez ohledu na situaci. Bylo to tak odjakživa. Nebo přinejmenším od té doby, co ho Jo znal. Věděl, že když ještě žil v Irsku, byl někdo jiný. Ale Charlie ho mnohokrát ujišťoval, že tenhle člověk už neexistuje. Zemřel spolu se ženou, kterou miloval. A s celou svou rodinou.

Kdo ztratí všechno, ztratí i sám sebe, pomyslel si Jo a zadíval se na svého nejlepšího přítele. Charlie, obr s měkkým srdcem. Vypadal nebezpečně, jak tam seděl a zíral do džbánů s pivem, se všemi těmi kruhy v uších, divokým zrzavým plnovousem, tetováními na pažích a zlostným pohledem. Ale Jo věděl, že na světě není věrnějšího člověka. Když měl Charlie někoho rád, byl to přítel na celý život. Někdo, kdo pro vás udělá cokoli. Charlie ho v posledních letech častokrát zklamal, bojoval se svou závislostí na opiu a nedokázal ji ovládnout. Neustále se zaplétal do rvaček a pravidelně přicházel o práci, kterou mu Jo pracně sháněl. Ale jakým právem mohl Charlese soudit? Kdyby se Jo nemusel starat o svou matku, bratry, Almu a její děti, kdo ví, jestli by tu vůbec ještě byl. Charlie už neměl nic a nikoho, dokonce ani domov. Jo mu nemohl mít za zlé, že pro dělnický boj nehoří tím samým plamenem jako on.

Přikývl. „Máš pravdu, je to stejné zdůvodnění.“ Povzdechl si. „Jeden z oběšených mužů, August Spieß, předtím při stávkách v Chicagu několikrát vystoupil s projevem. *Nemůžeme věčně žít jako kus dobytka!* Tahle jeho věta se stala jakýmsi bojovým pokřikem dělníků. A, kruci, málokdy jsem slyšel něco pravdivějšího.“

Fiete se suše zasmál. „To má recht!“ Napřimil se na židli a tvář se mu zkřivila bolestí. Práce Fietemu podlomila zdraví. Měl zničená nejen záda, ale i plíce, ve dne v noci vykašlával černý hlen, měl problémy s ledvinami a nedokázal se už ani rovně postavit. Mluvil dál, ale sklouzl do jazyka oklepávačů kotlů, zkomoleného dolnoněmeckého dialektu, jakési tajné řeči, kterou si dělníci vytvořili mezi sebou. Používali ji, když spolu chtěli v kotlích komunikovat.

„Mluv tak, abychom ti rozuměli,“ zabrblal Charlie a Fiete se slabě pouсмál. „Jenom říkám, že na tom nejsme o nic lépe než ti v Americe,“ zopakoval. „Taky nejsme nic víc než dobytek. Akorát že dobytek aspoň dostává pořádně nažrat, na rozdíl od nás!“

„Jo, protože nikoho nezajímá, že zhubneš na kost,“ zasmál se Charlie. „Z tebe se koneckonců klobásy nedělají!“

Fiete něco zabručel a rozkašlal se. Jo se na něj znepokojeně podíval. Fiete byl malý a shrbený, přátelskou tvář měl ztrhanou. Vypadal, že se při příštím závanu větru skácí k zemi. Ale byl houževnatý, což byl jeden z důvodů, proč u této profese vydržel tak dlouho. Tuto nevděčnou práci v zásadě vykonávali hlavně námezdní dělníci, kteří neměli jinou možnost, ale Fiete se vzhledem ke své drobné postavě pro většinu jiných prací nehodil. Na oklepávání kotlů byl naopak ideální, protože byl drobný a mrštný. Když parníky dorazily do přístavu, trvalo přibližně tři dny, než kotle vychladly natolik, aby se daly vyčistit. Pro rejdaře ale hrála roli každá vteřina, a tak muže nutili lézt do kotlů, jakmile to bylo možné – i když ještě sálaly vedrem. Dělníci se protahovali otvory, které byly vysoké asi jen čtyřicet centimetrů. Většinou bylo uvnitř stále ještě nesnesitelné horko. Podlaha a stěny byly pokryté tvrdými nánosy, které museli muži oklepat. Bylo tam těsno, dusno a práce způsobovala pekelný hluk. Proto se Fiete také tak často nakláněl dopředu, když s ním někdo mluvil. Špatně slyšel.

„Ty nejspinavější práce tu dělá víc než tisíc mužů,“ ozval se Jo. „Odhaduju, že v kotlích jich pracuje tak čtyři sta. Copak nemáte žádná práva?“ Fiete zamyšleně přikývl, ale vypadal, jako by si nebyl úplně jistý. „V loňském roce došlo k šestnácti výbuchům kotlů a zemřelo osmadvacet tvých kolegů. Klidně jsi mohl být na jejich místě!“ Jo přidal na hlas, když si všiml, že ho Fiete pozorně poslouchá.

„Ale co se s tím dá dělat? Hlavní slovo mají rejdaři,“ namítl Fiete nejistě.

„A přesně to musíme změnit!“ vykřikl Jo až příliš vehementně a bouchl pěstí do stolu. Okraje zorného pole se mu už trochu rozmazávaly, Charlieho a Fieteho už neviděl tak ostře jako ještě před hodinou. Tenhle stav měl nejraději. Byl ještě dostatečně strážlivý na to, aby mu to myslelo, ale dostatečně opilý, aby mu život nepřipadal tak těžký. Tak osamělý. Tak beznadějný. Ve stavu opilosti bylo všechno snazší. Věděl, že toho bude zítra ráno litovat. Pravděpodobně se zase jednou probudí v zadní místnosti hospody, schoulený na podlaze mezi všemi těmi chlapy, kteří tu za pár grošů přespávali. Ale teď mu to bylo srdečně jedno. Dopil pivo na jeden lok.

Do hospody vešla dívenka. Měla na sobě pestrobarevné šaty, bosá vylezla na jeden ze stolů a jasným hlasem začala zpívat píseň. V rukou přitom držela pomalovaný kbelík, do kterého mělo publikum házet peníze. Jo ji smutně pozoroval. Co by asi řekla Lily, kdyby ji tu viděla? Úplně to viděl. Pobouřeně by vyskočila, stáhla dívku dolů ze stolu, vyvedla ji ven z toho smradlavého pekla a ze všeho nejdřív jí koupila něco k jídlu. Byla prostě taková. Beznadějně idealistická.

Všichni tři písní mlčky naslouchali, každý ponořený do svých vlastních myšlenek. Jo si všiml, že se Charlieho oči nebezpečně lesknou. Hudba ho vždycky dostala. Když někdo začal zpívat, jeho irské srdce okamžitě zjihlo. On sám uměl hrát na housle lépe než kdokoli jiný, ale od svého útěku z Irska se nedotkl ani své milované foukací harmoniky.

„Je to ostuda,“ mumlal si Charlie pod vousy a Jo s ním mohl jen souhlasit.

Věděl, že pro tu dívku je takový život riskantní. Nejen kvůli té hromadě opilců tady, ale i kvůli jiným bezcharakterním pobudům, kteří z nočních uliček dělali nebezpečné místo. V Hamburku kvetl obchod se ženami. Nedávno se o něm v jednom novinovém článku psalo jako o „hlavním vývozním přístavu“. Z hanzovního města byly ženy posílány do nevěstinců v Jižní Americe nebo v Asii. Obchodníci s lidmi většinou lákali svobodné ženy z Polska nebo Rumunska, ale když bylo nad slunce jasné, že to děvče nebude nikdo hledat...

Když dívka dozpívala, někdo jí pomohl dolů ze stolu a ona procházela hospodou, nastavovala kbelík, svůdně se usmívala a odhalovala přitom zkažené zuby. Když přišla blíž, Jo si všiml, jak je hubená. A cítil z ní alkohol. Té dívce nebylo ani deset let a byla opilá namol.

Nejspíš je to jediný stav, ve kterém dokáže tenhle život snést, pomyslel si a začal hledat po kapsách drobné. Tomu rozuměl až příliš dobře. Než vhodil mince do kbelíku, chytil dívku pevně za paži. „To je všechno, co u sebe mám. Když ti to dám, slíbíš mi, že si za to koupíš něco k jídlu?“ zeptal se.

Dívka ohromeně zírala na tu spoustu mincí v jeho dlani. Pak horlivě přikývla. Jo si povzdechl. Co měl dělat, těžko ji mohl vzít s sebou domů.

„A kdo zaplatí další rundu?“ zabručel Charlie, ale i on zašátral v kapse.

„No, ty samozřejmě, kdo ji...“ začal Jo, ale vzápětí se odmlčel a zalapal po dechu. Vešla žena s šátkem na hlavě a on si na vteřinu myslel, že je to ona.

Lily.

Bylo to jako rána pěstí do žaludku. V přítmi místnosti ta scéna působila úplně stejně jako tehdy. Ještě pořád měl před očima, jak přišla do sklípku a hledala ho ve svých drahých šatech, s vyčesanými vlasy a nevinnou tváří. Nádhernou tváří... Ten večer se poprvé políbili. Zíral na ženu na schodech jako na zjevení. Pak si ale sundala šátek a kouzlo zmizelo. „Greto!“ Povzdechl si.

Žena očima přelétla dav. Když ho spatřila, usmála se a vykročila k němu.

Jo zvedl ruku a objednal pro celý stůl další pivo.

O hodinu později vyšel Charlie na setmělou ulici, zastavil se a říhl. Potřeboval trochu na vzduch. Nemohl se dívat na to, jak se Greta na Joa lepí a využívá jeho opilosti, aby ho lapila. Lily byla tenkrát pryč sotva dva týdny a ona už zase stála na jeho prahu. Od té doby se snažila Joa přimět, aby spolu utekli. A jestli Jo bude takhle pít dál, brzy se jí to podaří, pomyslel si. Možná to nakonec nebyl nejhorší nápad. Jo potřebuje trochu rozptýlení. Něco nového, něčoho, o koho by se mohl starat. Ale Greta? Charlie ji nikdy neměl rád. A navíc byla vdaná, proboha. I když si to nechtěla připustit. Kdykoli byl její manžel na moři, zasekla do Joa své drápy a už ho nepustila.

Charlie mírně zavrával a přidržel se pouliční lampy. Nad střechami Hamburku zářil malý rudý zimní měsíc. Komíny tiše vyfukovaly kouř do noční oblohy, byla mrazivá zima a uličkami se potulovala jen hrstka lidí. Chladný noční vzduch alespoň překryl zápach tlejících kanálů a pomohl mu vyčistit si hlavu.

Dělal si starosti o Joa. Z té ztráty se nikdy nevzpamatoval. V poslední době se ovšem k alkoholu přidala téměř maniakální posedlost politikou. Četl všechny letáky, které se mu dostaly do rukou, chodil na shromáždění, každý večer pronášel v hospodách plamenné projevy. Mladí pokrokoví dělníci si teď, po Bismarckově odvolání, dělali velké naděje, že se něco změní. Chtěli konečně dosáhnout zrušení socialistických zákonů. Jo si dal za cíl překopat systém a pomoci chudým lidem. Charlie si odfrkl. Byl to beznadějný idealista. Jako by se dalo něco změnit. Život prostě nebyl spravedlivý. Někteří měli hodně a jiní neměli nic. Tečka. Jako by kolem sebe zbohatlíci najednou začali rozhazovat peníze jen proto, že pár dělníků vyšlo do ulic.

Zaklonil hlavu. Jestlipak se teď nad vesnicí u nich doma třpytí stejné hvězdy? Na okamžik zavřel oči a bojoval s palčivou bolestí,

kteřá se v něm náhle vzedmula. Několikrát se zhluboka nadechl a vydechl. Když znovu otevřel oči, byl jeho pohled tvrdý. Nesměl na domov myslet!

Aby přišel na jiné myšlenky, odsunul rukou jeden z pytlů visících před okny. Skrže mlžný opar viděl sedět v rohu Fieteho, Gretu a Joa. V mihotavém světle svíček vypadaly jejich rysy ještě hlubší než ve dne, oči tmavší a gesta důraznější. Jo byl zpitý do němoty, Charlie to poznal podle toho, jak mu ruce neklidně bloudily po stole, jak těkal pohledem a držel záda přehnaně rovně. Už zase se hádal s Gretou. Charlie viděl, že ho bude pravděpodobně muset dotáhnout domů, jako ostatně často. Najednou se musel usmát. V poslední době si vlastně vyměnili role: dřív se vždycky staral Jo o něj. Ale Charlieho závislost byla něco jiného než alkoholismus. Dala se lépe skrýt.

Myslel na to, jak se s Joem seznámili. Bydleli v jednom domě, Jo se svojí rodinou, on jako nocležník u jedné vdovy. Jednou v noci ho probudil strašlivý křik. Manželé v bytě pod ním se zase hádali, ale tentokrát to znělo, jako by muž svou ženu stahoval zaživa z kůže. Vztekle vyskočil z postele a ve stejný okamžik jako Jo dorazil k jejich dveřím. V tiché shodě dvou dělníků, které někdo okrádá o tolik potřebný spánek, si toho muže vzali do parády. A moc se s ním nepárali. Z bytu se už nikdy neozvalo ani pípnutí a žena jim pak ještě několik týdnů pekla koláče. A přestože už dávno nebydleli ve stejném domě, byli s Joem od té doby přátelé.

Nejlepší přátelé.

Náhle ho někdo zatahal za rukáv. Když se otočil, hleděl do ztrápené tváře starého muže. Nos měl zčervenálý mrazem, soply mu stékaly do pusy. Muž mu podával obrázek a s nadějí se na něj díval. „Namaluju vaši milou. Řeknete mi, jak vypadá, a já ji nakreslím. Když nebudete spokojený, nebude vás to nic stát!“

Charlie sebou při těch slovech zděšeně cukl. Pak zavrtěl hlavou. „Nemám žádnou milou,“ odsekl. Na vteřinu zaváhal, stařec měl na sobě jen tenkou bundu a třásl se zimou. „Zkus štěstí inde, chlape, tam vevnitř nenajdeš nikoho, kdo by za něco takového utrácel,“ zabručel vlídně a poplácal muže po rameni. Pak se vrátil dovnitř.

Když ho ve sklípku přivítala známá směs kouře, potu a pivních výparů, zůstal na okamžik stát. Nervózně si prohrábl vousy. Na chvíli byl v pokušení... Co když to ten muž opravdu umí? Co kdyby ji Charlie viděl? Po tolika letech. Neměl jedinou její fotku. Při té myšlence ho polil pot. Všechno v něm toužilo vyběhnout ven a zastavit toho muže. Ale jak by to celé probíhalo? Vždyť to bylo nemožné! Jak ji měl popsat? Její pozorné, přemýšlivé oči. Její úsměv, při kterém trochu našpulila rty, takže se jí vedle pravého koutku úst objevil dólíček. Jemný nos, který vypadal pokaždé jinak v závislosti na tom, z jakého úhlu se na něj člověk díval.

Občas si sám nebyl jistý, jestli si to pamatuje správně. Pak si zkoušel představit její tvář a ta se mu rozmazala před očima, rozplynula se a nově poskládala jako grimasa ze zkreslených vzpomínek. V takových chvílích se mu panikou svíralo hrdlo. A pak mu bylo zcela a definitivně jasné, že už ji nikdy neuvidí. Nikdy. Její obličej bude stále rozmazanější, vybledlejší a jednoho dne se úplně rozplyne.

Ne, pomyslel si a zavrtěl hlavou. Bylo to nemožné. A především to bylo nebezpečné. „Mrtví se nemají budít!“ zašeptal a odhodlaným krokem se vracel ke stolu.

Cítil ale, jak ho svrbí dlaně.

„**M**áme v knihovně *Krále Leara*?“ Lily odložila vidličku. Ananasový koláč s glazovanými třešněmi, který se podával jako dezert, chutnal výtečně, ale ona věděla, kolik tahle extravagantní večeře z importovaných potravin stála, a nedokázala si ji vychutnat. Kdo jednou žil v bídě a v chudobě, díval se na plýtvání jinýma očima. Henry však trval na tom, aby byly servírovány pouze ty nejvybranější pokrmy. Platil to její otec, stejně jako všechno ostatní v tomto domě.

Její manžel zvedl hlavu a podíval se na ni. Poslední dobou se nestávalo často, že by ho oslovila, a už vůbec ne neutrálním, nebo dokonce smířlivým tónem. Po tváři mu přeběhl výraz překvapení.

Pohledem se o vteřinu déle zastavil na jejím nateklém oku. Odkáslal si. „Jistě,“ odpověděl. „Proč se ptáš?“

Lily zaškubalo v koutcích úst. Henry neměl ponětí, jaké knihy mají v knihovně. Veškeré vybavení odkoupil od zkrachovalého akcionáře a od té doby mu nevěnoval jediný pohled. V žádné spořádané domácnosti nesmí chybět knihovna, to bylo všechno, co ho zajímalo. Lily měla zpočátku z té hromady knih velkou radost, ale brzy se ukázalo, že výběr absolutně neodpovídá jejímu vkusu. Téměř všechno byla latinská naučná literatura nebo pojednání o válkách růží. Mnohé z řad knih vázaných v kůži byly atrapy, jak s údivem zjistila, když chtěla z regálu vytáhnout Dickense. Anglická smetánka se zřejmě ráda chlubila intelektuální fasádou, ale nebyla ochotna do ní investovat moc peněz. Hezká iluze, pomyslela si. Stejně jako ve starém Prusku. A jako spousta dalších věcí v Henryho životě. Vsadila by se, že ještě nikdy nečetl žádnou Shakespearovu hru.

„Ale jen tak. Mám ráda Thomase Hardyho,“ odpověděla nevinně. Henry vážně přikývl. „Skvělý spisovatel.“

Lily se kousla do tváře, aby se nerozesmála. „Kterou z jeho knih máš nejraději?“ zeptala se vyzývavě.

Henry zavrtěl hlavou. „To je těžké rozhodování.“

Nasadila neurčitý výraz, aby skryla své opovržení. Proč prostě nemohl přiznat, že o Thomasovi Hardym nemá ani ponětí? A ještě méně o Shakespearovi. A že absolutně není schopen přečíst knihu v angličtině.

Stejně jako Lily i Henry chodil od jejich příjezdu každý týden na soukromé hodiny. Ona už v té době hltala anglické knihy a tento jazyk si velmi oblíbila, když zjistila, že v Británii existuje na rozdíl od německého císařství bezpočet ženských autorek, jejichž společensky kritické knihy jí zpríjemňovaly dlouhé mlhavé večery. Henry naopak dělal jen velmi malé pokroky. Konverzaci zvládal obstojně, ale jeho znalosti zdaleka nestačily na to, aby dokončil studium medicíny, což byl jen jeden z důvodů, proč byl poslední dobou netrpělivější a popudlivější než kdy dřív.

„Požádám Mary, aby ti tu knihu vyhledala.“ Usmál se na ni. Zdálo se jí, že v jeho očích zahlédla cosi jako záblesk naděje. Nebylo těžké mu číst myšlenky – říkal si, jestli je vážně možné, že se budou u stolu normálně bavit jako manželé, aniž by se hádali nebo zarytě mlčeli.

„Děkuji. Ale bude to mít těžké. *Král Lear* je totiž od Shakespeara,“ odvětila Lily sladce. Odsunula židli. „Jsem unavená. Mohu odejít?“

Henry na ni upřel pohled. Po vteřině šoku mu tvář potemněla zlostí. Stiskl rty do bílé čárky a křečovitě sevřel ubrousek.

Lily se nebála, nikdy ji neuhodil, když byl střízlivý. Když nereagoval, vstala, velmi pomalu obešla jeho židli a odešla z místnosti.

Jsi potvora, blesklo jí hlavou, jakmile se venku opřela o dveře. Skutečná potvora, Lily Karstenová.

Když si uvědomila, že o sobě stále přemýšlí jako o Lily Karstenové, netrpělivě zavrtěla hlavou. Na *von Cappelnovou* si nedokázala zvyknout. Jedině skutečnost, že se tak jmenuje i její dcera, jí trochu pomáhala smířit se s tím, že byla přinucena ke sňatku s Henrym.

Hbitě vyběhla po schodech potažených sametem a otevřela dveře do dětského pokoje. Hanna spala jako obvykle na zádech, s rukama i nohama od těla a peřinou navzdory chladné anglické zimní noci odkopanou do rohu. Lily potichu přistoupila k posteli.

Kéž by tě tak mohl vidět. Tahle myšlenka jí prolétla hlavou nejméně pětkrát za den. Ani po více než třech letech se na tom nic nezměnilo.

Byl by tak pyšný. Tvůj otec.

Opatrně rozvázala čepec na spaní, který chůva Hanně pod bradíčkou utáhla pokaždé příliš pevně. „Vždyť nemůže dýchat,“ protestovala Lily každý večer, ale Conny trvala na tom, že čepec musí těsně přiléhat. „Jinak z něj vlasy vypadají a zacuchají se.“ Pro Lily se stalo hrou, že se v noci vplížila dovnitř, zkontrolovala dcerku a rozvázala jí čepec. Ráno měla Hanna na hlavě vrabčí hnízdo, ale Lily nechápala, proč by musela mít malá holčička upravené vlasy. To, co potřebovala, byl kvalitní spánek.

Věděla, že její vzpoura pramení i z toho, že téměř všichni v domě mohou o její dceři rozhodovat víc než ona. Henry najal

chůvu a vychovatelku, a protože pracovaly pro něj a poslouchaly jeho příkazy, mohly se v mnoha věcech vůči Lily prosadit. Od začátku věděla, že v manželství nebude mít žádná práva, a ještě menší svobodu volby. Co to však znamená pro její novou roli matky, jí začalo docházet až postupně. Hanna byla její dcera, devět měsíců ji nosila pod srdcem a při porodu málem přišla o život. Byla jako její součást a Lily už si nedokázala představit, že by bez ní strávila být jen jediný den.

A přesto neměla, pokud šlo o Hannu, žádné pravomoci.

Lily ji nesměla kojit, musela používat odsávačku, protože jí neustále teklo mléko z prsou, a Hannu krmila kojná z lahve. Nesměla rozhodovat o tom, co bude jíst, kdy půjde spát a kde se bude zdržovat. Ale Lily věděla, že musí být vděčná, že je Hanna vůbec na světě. Kromě toho, že se ona sama pokusila těhotenství ukončit, si také byla jistá, že Henry tehdy plánoval nechat Hannu hned po porodu odvézt pryč. Někdo jako Henry by nikdy nevychoval dítě jiného muže – a ještě k tomu milence své ženy. Když ho porodní bába po porodu poprvé přivedla do pokoje, Lily se k němu naklonila a chytla ho za ruku. „Jestli mi vezmeš dceru,“ zašeptala, rty rozpraskané od mnoha hodin křiku, „skočím ještě ten den do řeky.“

Něco v jejích očích ho nejspíš přesvědčilo, že to myslí vážně. Zbledl a z tváře se mu na okamžik vytratil veškerý výraz. Pak sotva znatelně přikývl. Vstal, podíval se na malý uzlíček a beze slova odešel z místnosti. Lily vyčerpaně klesla zpět do polštáře. Tentokrát vyhrála.

Svůj vlastní život ovšem nemohla používat jako donucovací prostředek každý den. A celkově vzato se jí tu nežilo zas tak špatně. Podobně jako ona i Henry si pečlivě vybíral, do jakých bojů se pustí, a v mnoha věcech jí z pouhé pohodlnosti nechával svobodnou vůli. Prostřednictvím malých svévolných náznaků sadismu jí ale pravidelně dával najevo, jakou nad ní má moc. Jako by se chtěl ujistit, že nezapomene, kdo je její manžel.

On rozhodoval.

O všem.

Emma Wilsonová si založila ruce v bok a rozhlédla se kolem sebe. „Skvělé!“ prohlásila. „Přesně takhle jsem si to představovala.“

Elegantní stará dáma, s níž mluvila, to zjevně viděla jinak. Kritickým okem si prohlížela čerstvě omítnuté stěny. „Trochu flekaté, nemyslíš?“ ohrnula rty a nataženou holí škrábala po barvě. „Vždyť už se to drolí!“

Emma se usmála. „Také to není určeno k tomu, aby se to oškrobávalo, Gerdo!“ napomenula ji.

Stará dáma naklonila hlavu a tiše sykla. Panovačným pohybem si přehodila přes rameno kožešinový šál, odkráčela do vedlejší místnosti a sukni s perlovou výšivkou přitom vláčela pilinami a prachem. Dělníci po sobě neuklidili zrovna moc pečlivě.

Emma zavrtěla hlavou a nedokázala potlačit napůl pobavené, napůl podrážděné zaupění. Rozběhla se za Gerdou Lindmannovou. „Podívej, musíš si to představit zařízené!“ Zůstala stát uprostřed místnosti a zvedla ruce. „Tady z toho uděláme společenskou místnost. Do rohu vedle krbu dáme pár křesel a pohovek a sem nějaký hezký stůl. Ženy tu budou moct večer společně posedět, vyšívat, paličkovat, pít čaj. Úplně to vidím, bude to opravdu útulné.“

Zatímco vysvětlovala, Gerda očima sledovala její natažený ukazováček. Emma její mlčení vyhodnotila jako souhlas a přešla do další místnosti. „Tady je kuchyně. Jak vidíš, nechali jsme všechno zhruba tak, jak to bylo,“ ukázala na plotnu. „A tudy se jde na dvůr, kurník už je zrekonstruovaný.“

Gerda stále nic neříkala a Emma se rozhodla této vzácné příležitosti využít. Rychle vyběhla po úzkých zadních schodech, které vedly podél kuchyňských kamen do druhého patra. Na odpočívadle

se na okamžik zastavila a poslouchala, jestli jde Gerda za ní. Když krátce nato uslyšela tupý zvuk hole na spodním schodu, spokojeně se usmála. O chvilku později Gerda s funěním dorazila do horního patra. Emma se opírala o zeď a pozorovala ji.

„Chci tě vidět, jak po těch schodech vyhopsáš, až budeš tak stará jako já,“ řekla, jakmile popadla dech, ale dobrácky Emmu štouchla holí. „Tak šup, šup, paní doktorko, pokračujeme, nemáme na to celý den! Ukažte mi, za co jste vyhodila moje peníze,“ vysoukala ze sebe mezi dvěma lapavými nádechy.

Emma se uculila. „Dobrá. Na chodbách se nacházejí ložnice. Každá pro dvě ženy s možností přistavení dětské postýlky nebo kolébky.“ Energicky otevřela jedny ze starých dřevěných dveří. „Všechny pokoje vypadají v zásadě stejně, nemusíme procházet každý zvlášť. Jedna kamna, jedno umyvadlo. Záchod je na konci chodby a...“ Emma se zarazila. Zatímco ona pokračovala v chůzi, Gerda se zastavila ve dveřích komůrky. Když nereagovala na její volání, přišla Emma blíž. „Gerdo?“

Gerda Lindmannová zvedla oči a pohlédla na ni. „Tehle pokoj není větší než krabice na klobouky,“ řekla tiše.

Emma přikývla. „Já vím a není ideální, že ho musí sdílet. Takhle ale můžeme ubytovat více žen. A většina z nich je z domova zvyklá na mnohem horší podmínky. Když nic jiného, je tu teplo a čisto.“

Gerda znovu nahlédla do maličké tmavé komory. Otevřela ústa, aby něco řekla, ale pak sraštila čelo a zase je zavřela.

Emma chápala, že je v šoku. Ona sama pracovala jako lékařka nejen v hamburských chudinských čtvrtích, ale předtím i ve slumech ve čtvrti Whitechapel v Londýně a viděla tu nejhorší bídu a chudobu, jakou si jen lze představit. Gerda se s těmito věcmi setkala poprvé v životě. Až dosud to pro ni byla jen teorie. Spolu se Syltou Karstenovou poskytla peníze, zorganizovala sbírku, založila výbor, sehnala architektky a podílela se na výběru domu. Emma ale z výrazu její tváře poznala, že teprve teď pochopila, o co tu skutečně jde.

O opravdovou chudobu.

O ženy, které nemají vůbec nic. Dokonce ani střechu nad hlavou.

Emma ji opatrně vzala za paži. „Je to velmi malé a prosté, já vím. Ale je to nouzové ubytování. Ty ženy nemají velká očekávání. A dostanou tu důležitější věci, lékařskou péči, jídlo, rady, společnost. Někoho, kdo se o ně postará. A především o ty děti...“

Gerda pomalu přikývla a Emma viděla, že už se trochu uklidnila. „Nešlo tam dát alespoň skříň?“ zeptala se příkře.

„Bohužel ne. Museli bychom kvůli tomu přestavět celé patro.“ Emma se usmála. „Pojd', ukážu ti ještě vyšetřovnu a tkalcovský stav.“

Stará dáma se k Emmě přidala, ale zdálo se, že úplně ztratila řeč. Po zbytek obhlídky už neřekla ani slovo, vše si prohlížela mlčky a s podivně zachmuřeným výrazem, který si Emma nedokázala vyložit. Byla rozladěná, nebo zděšená? Nebo obojí najednou?

Když se Gerda chystala vystoupat do dalšího patra po maličkém schodišti připomínajícím žebřík do kurníku, Emma ji polekaně zadržela. „Ne! Gerdo, tam nahoře spí zaměstnanci. To skutečně není nutné...“

Gerda se na ni podívala a Emma se zachvěla, když se do ní zabodl pohled jejích ocelově šedých očí. Uvědomila si, že dámu, jako je Gerda Lindmannová, nejspíš nikdo za rukáv moc často netahá. A ještě méně často slýchá slovo „ne“.

„Chci to vidět!“ dožadovala se Gerda ostrým rozkazovačným tónem a Emma váhavě přikývla a pustila ji.

„Tak dobře, ale jdi pomalu. Tyhle schody nejsou příliš bezpečné.“

„Když si zlámu nohy, mám tady tu správnou osobu, která mi je spraví,“ odsekla Gerda a se supěním se šplhala nahoru. Schody byly tak úzké, že se jí široké sukně po obou stranách zasekly o stěny. Emma je honem uvolnila a nesla je jako šaty nevěsty, kterou vedou k oltáři.

„To je pravda. Ale jestli si zlomíš kyčel, nebude to tak jednoduché,“ podotkla.

„No, když už se na mě takhle lepíš, aspoň budu padat do měkkého,“ zajíkala se Gerda a v půli cesty se zastavila, aby na chvíli popadla dech.

Emma zakoulela očima. Gerda byla skutečně jiná než většina žen jejího věku. Byla to dáma na úrovni, vysoce vážená ve vybraných hamburských kruzích. A přesto si v zásadě dělala, co chtěla, aniž se příliš starala o to, co si o ní myslí ostatní. Emma si pomyslela, že když je někdo bohatá, zcestovalá vdova, má rozhodně větší svobodu než jiné ženy. „To si přivezla ze zámoří!“ říkali o ní, když její chování neodpovídalo zdejším mravům, a netrpělivě, ale s úsměvem nad tím mávli rukou. Těžko uvěřit, že byla nejlepší přítelkyní Lilyiny zesnulé babičky. Podle toho, co se Emma o Kittie Karstenové dozvěděla, by sotva našla dvě rozdílnější dámy.

Když došly do patra, uslyšely z ulice frkání koní a skřípění kol. Stouply si vedle sebe k oknu a vyhlédly ven. Toni seskočil z kozlíku, aby Syltě otevřel dveře červenohnědého kočáru, a jakmile spatřil obě ženy za oknem, smekl čepici. Obě zároveň zvedly ruku a zamávaly.

„No konečně,“ brblala Gerda.

„Byla jsi tu moc brzy,“ uklidňovala ji Emma.

„A ona je tu pozdě,“ odvětila Gerda netečně. „Takže zase hezky dolů, co?“ povzdechla si a pohlédla na schody.

„Můžeš počkat tady nahoře, já pro ni rychle sko...“ spustila Emma, ale Gerda si odfrkla.

„To by se ti tak hodilo!“

Když sešly dolů, Sylta Karstenová už stála v kuchyni a rozhlížela se. Byl to zvláštní pohled: elegantní žena v klobouku s peřím uprostřed prostého vybavení a pilin. Syltiny oči ale jenom zářily.

„No ne, jak se tu všechno změnilo!“ zvolala, došla k nim a políbila je na tvář.

Emma si všimla, že si tiskne ruku na podbřišek. „Jsi v pořádku?“ zeptala se znepokojeně.

Sylta přikývla. „Vždyť víš, že jízda kočárem je pro mě vždycky nepřijemná. Ale určitě to hned přejde,“ odpověděla s úsměvem. Emma z jejího držení těla poznala, že má bolesti, ale Sylta to na sobě jako vždy nedávala znát.

„Tak když už jsi také ráčila dorazit, půjdeme na obchůzku?“ zeptala se Gerda a nabídla Syltě rámě. Ta ho s mrknutím přijala a obě dámy společně zamířily směrem k hospodářským místnostem.

Emma zaslechla, jak Gerda Syltě vysvětluje věci, které se předtím dozvěděla od Emmy. Usmála se. Od té doby, co byla Lily pryč, se Gerda Lindmannová o Syltu téměř dojemně starala. Sylta tehdy byla už jen svým vlastním stínem. Ztráta dvou ze tří dětí ji připravila o veškerou radost ze života. K tomu se přidaly fyzické potíže a silné – a nevhodně zvolené – léky, které brala. Emma si během toho období dělala o Syltin duševní stav vážné starosti – Sylta se pohybovala mezi mánií, depresí a podivnou nezúčastněností. Emma jí pravidelně vštěpovala, že její děti jsou stále naživu a jednoho dne ji zase budou potřebovat. Že musí být silná. Pak Alfred poprvé svolil, aby navštívili Michela. Po první návštěvě následovaly další a teď už za ním jezdili pravidelně každých pár týdnů. Od té doby došlo u Sylty k viditelné změně. Byla opět čilejší a měla jasný pohled. Začala znovu žít. Přestože se do její krásné tváře vkradla hořkost, drobné vrásky kolem očí se prohloubily a pohled ztvrdl, Sylta se rozhodla jít dál. A přátelství, které se vytvořilo mezi ní, Emmou a Gerdou, přispělo k jejímu uzdravení. Jakkoli byly rozdílné, energie, která vznikala, když se ty tři setkaly, byla inspirativní.

Gerda byla přímá, říkala, co si myslí, a pokaždé měla co zajímavého vyprávět. Sylta byla sečtělá a chytrá, vyzařovala klid a eleganci, které Emmě imponovaly. Probíraly politiku a společenská témata a Emma si nemohla nevšimnout, že se Lily a její matka ve svých názorech příliš neliší. Sylta je akorát nikdy nevynášela mimo zdi svého salonu nebo je spíš doposud ani nevyslovila nahlas. V důvěrném přátelském kruhu však postupně ztrácela ostych. Jednou Gerda ukázala Syltě články, které Lily psala pro *Bürgerzeitung* pod pseudonymem L. Michel, když tehdy žila sama v podkrovním pokojíku ve Fuhlentwiete. Sylta je zprvu šokovane, pak fascinovaně hltala a nemohla uvěřit, že by její dcera byla něčeho takového schopná. Bylo zcela zjevné, že kromě zděšení se v ní ozývá i hrdost.

Emma hodně vyprávěla o své práci v domově pro seniory, o bídě lidí v chudinské čtvrti i katastrofálních hygienických a životních podmínkách. A v určitém okamžiku se jí v hlavě začal rodit plán. Už si nepamatovala, jak to přesně začalo, ale několikrát se jen tak mimochodem zmínila, že s Lily snily o zřízení útulku pro ženy v nouzi, pro mladé matky a oběti domácího násilí. K jejímu velkému překvapení se pro to nadchla nejprve Gerda a později i Sylta. Chtěly ten projekt uskutečnit. Všechny tři dohromady. A nyní byl jejich ženský domov krátce před otevřením. Emma se ještě jednou rozhlédla. Ať si Gerda říkala, co chtěla, ona byla nesmírně pyšná na to, co dokázaly.

Vtom se z vedlejšího pokoje ozval výkřik. „Proboha! Emmo, rychle sem pojď!“

Emma vběhla do místnosti. Sylta klečela na kolenou a tiskla si ruce na břicho. V obličeji byla bledá, na čele jí vyrazil pot.

„Co je jí?“ Gerda pobíhala kolem Sylty jako vyplašené kuře.

Emma pomohla Syltě vstát. „Musíš se na chvílku natáhnout a hned budeš zase v pořádku,“ řekla konejšivě a opatrně Syltu odvedla do technické místnosti, kde byla pohovka. Sylta se pomalu posadila, tvář měla zkřivenou bolestí.

Emma ji soucitně pozorovala. „Přinesu ti něco k pití, dej si na chvílku nohy nahoru.“

Sylta přikývla a klesla na pohovku. Gerda si sedla vedle ní a jemně ji poplácávala po ruce. Emma rychle přeběhla ulici a v hostinci naproti koupila džbán hnědého piva. Vodu Syltě raději dávat nechtěla, domov pro ženy se sice nenacházel přímo v chudinské čtvrti, voda ale přesto pocházela z vodních kanálů. Emma se znepokojeně ohlédla k domu. Syltina choroba se za poslední roky, kdy se o ni starala, hodně zlepšila. Příznaky se výrazně zmírnily a trápily ji už jen zřídkka. Její nemoc se ale nedala vyléčit. Sylta s ní musela žít až do smrti.

Lily svižným krokem přešla po mlhavé Church Street, proběhla kolem koňky a otevřela zdobené dřevěné dveře obchodu

Huckabee & Huckabee. Odhrnula závoj a sundala si rukavice. Nad hlavou jí zacinkal zvonek a okamžitě ji přivítala důvěrně známá vůně starého papíru. Bylo to, jako by vstoupila do malé jeskyně, nízké stropy knihkupectví jí sotva umožňovaly stát rovně. V zaprášených regálech čekaly na zákazníky stovky a stovky knih. Mezi nimi stály sklenice s nevyzpytatelným obsahem. V jednom rohu byl opřený otlučený houpací kůň a upíral na ni žluté skleněné oči a nad pokladnou se v kleci s tichým vrzáním pohupoval vycpaný albatros. Samotný pult nebylo téměř vidět, jak byl pokrytý papíry a dalšími předměty, které se zjevně měnily každý týden. Huckabee & Huckabee nebylo jen knihkupectví a antikvariát, ale také obchod se starožitnostmi.

Právě si zvědavě prohlížela něco, co vypadalo jako dřevěná protéza prstu na noze, když pan Huckabee vyšel zpoza závěsu. Jakmile ji spatřil, rozzářil se a jeho svráštělou tvář pokryly stovky drobných vějířků vrásek. „Paní von Cappelnová. Nemyslel bych si, že přečtete *Opatství Northanger* tak rychle...“ Pohledem se zastavil u monoklu pod jejím okem a zděšeně se zarazil.

„Taky že ne,“ přiznala Lily, než stačil cokoli říci. „Trochu s tím bojuji. Catherine s těmi svými milostnými romány a výstředním životem... Je to jako číst o sobě, ještě před pár lety jsem byla taky taková. Je velmi vtipná a trochu bláznivá, ale zatím nevím, co si o ní myslet.“

Pan Huckabee horlivě zavrtěl hlavou. „Jste teprve na začátku. Počkejte, až se Catherine vrátí z Bathu. Dojde u ní k pozoruhodnému vývoji.“ Usmál se. „Nedoporučil jsem vám tu knihu jen tak pro nic za nic.“

„To jsem si myslela. Rozhodně ji dočtu. Nemáte *Krále Leara*?“ zeptala se Lily, když si všimla, že se jeho pohled opět stočil k její modřině.

„To jsou mi věci!“ Pan Huckabee naklonil hlavu do strany a s vědoucím výrazem v očích si ji chvíli prohlížel. „Starý král, kterého jeho vládychtivost svádí k nespravedlnosti. A odvvržená nejmilejší dcera, která se k němu vrací navzdory všemu, co jí udělal,“ řekl zá-dumčivě a zamyšleným pohledem na okamžik zabloudil kamsi do

dálky. „Hra o křehkosti reality vytvořené člověkem. Plná intrik, které nakonec zničí i to dobré. Nezanechá v člověku ani špetku útěchy, nedává naději ani vysvětlení.“ Mrkl na ni. „Mám ho vždy na skladě. Podle mě je to jeho nejlepší dílo!“

„Vážně? Na mě to vždycky bylo až příliš brutální. Nejraději mám *Kupce benátského*.“

Pan Huckabee se se zájmem naklonil přes pult a zatahal se za orlí nos. Překvapeně sraštil obočí. „Neobvyklá volba. Nechte mě hádat, co vás na něm tak fascinuje: chytrá Porcie, která odmítne všechny bohaté nápadníky, aby si vzala chudého Bassania? A která nakonec vyhraje u soudu, protože využije přesného významu slov ve svůj prospěch.“

Lily se srdečně usmála. „Přesně tak. Bohužel ale nezvítězí pouze proto, že správně interpretuje slova, ale protože se převleče za muže. Jediná vada této hry.“

„Ach tak.“ Pan Huckabee roztáhl ústa do ještě širšího úsměvu. Oči mu jiskřily jako vždy, když s někým mohl diskutovat o literatuře nebo dramaturgii. Špičkou dlouhého ukazováčku poklepal na pult. „Ale je to vada, nebo prostě jen zrcadlo doby? Chytře skrytá kritika společnosti?“

„Jistě. Ale nebylo by skvělé, kdyby zvítězila jako žena? Možná bychom byli mnohem dál, kdyby se muži už dřív odvážili inscenovat ženy ve svých dílech jinak.“

Pan Huckabee se opřel o regál za sebou, takže se knihy nebezpečně zakymácely. „Jenže bylo to možné? Stejně jako v realitě, v níž Shakespeare žil, jsou i jeho postavy svázány pravidly a konvencemi doby. Měl jen omezený manévrovací prostor. Ženy se tehdy, stejně jako dnes, nemohly stát právničkami. A alžbětinská doba byla ještě úzkoprsejší než ta naše. Porcie byla přinejmenším panovnicí. Když se podíváme, jak vyobrazuje její říši...“

„Pohádkový svět plný měsíčního svitu a romantiky,“ namítla Lily pohrdavě.

„V pozitivním kontrastu k Benátkám mužů, kde je vše podřízeno obchodu a ekonomickým otázkám,“ kontroval.

„Nevěřím na oddělování těchto dvou světů.“ Lily si energicky založila ruce na prsou. „Žijeme všichni společně. Proč musí být jedno neustále vyvažováno druhým?“

Pan Huckabee se rozzářil. „Jedna z velkých otázek! Vidíte, jak byl Shakespeare geniální, že ji nastoluje prostřednictvím svých postav.“

„Takhle se to dá samozřejmě také vykládat.“ Lily se usmála. „Je pravda, že zpochybňuje stávající genderové konvence.“

„A nutí tak diváka přemýšlet,“ uzavřel pan Huckabee. „Chápu, proč tu hru máte ráda. Vždy si vybíráme hrdiny, kteří jsou nám nejbližší. Porcie je neobyčejná, chytrá a sečtělá žena, která lstí zasáhne do světa mužů a vymaní se ze zaběhnutých rolí. Stejně jako vy!“

Lily se smutně usmála. „Jenže ona něčeho skutečně dosáhla. Zato já...“ Pokrčila rameny. „Nestačí přestat nosit korzet a pronášet smělé proslavy za zavřenými dveřmi. Je stále více žen, které se angažují, a to i u nás v Říši. Například Minna Cauerová nebo Hedwig Dohmová... Píší a publikují, zakládají spolky, požadují rovnoprávnost a volební právo.“

„Pokud vím, jsou obě tyto obdivuhodné dámy vdovy.“

„Vy je znáte?“ podivila se Lily.

Usmál se. „Ale jistě. Mám tu eseje paní Dohmové. I když musím přiznat, že mi ještě dělá potíže je číst.“

Lily přikývla. „Ano, jsou to vdovy. Ale bojovaly už předtím...“ V bezmocném gestu zvedla ruce.

Pohled starého knihkupce změkkl. „Každý v rámci svých možností, má drahá. Každý v rámci svých možností. Přesně to jsem měl před chvílkou na mysli. I vy žijete v mezích vlastní reality.“

„Spíš v kleci.“ Lily zvedla ruku k tváři, ale hned ji nechala zase klesnout.

„Jejíž mříže už dokážete obratně ohýbat.“ Usmál se. „Pojďte, posadte se na chvílku ke krbu. Najdu vám toho *Leara*. Dáte si mezitím šálek čaje? Mám tu ještě něco, co vám chci rozhodně ukázat.“

Lily se ochotně nechala zavést k malému praskajícímu krbu v rohu. Sedla si do starého křesla, v němž seděla už stokrát, vzala si hrnek, který jí podával, a přičichla si k jeho obsahu. Lahodný tmavý

Assam, který měl pan Huckabee vždy čerstvě uvařený, pro ni byl neoddělitelně spjatý s mnoha hodinami, které už v tomto malém knihkupectví strávila čtením nebo diskutováním.

Od chvíle, kdy obchod jednoho mlhavého listopadového dne objevila, se tu pravidelně stavovala a učila pana Huckabeeho němcky. Na oplátku si od něj mohla půjčovat knihy a cvičila se v anglické konverzaci. Stal se jejím přítelem a důvěrníkem a někdy si říkala, že bez něj by ty roky v cizí zemi určitě nepřežila.

Pára se zvlnila ve vzduchu a ona se s velkou chutí napila. Teprve díky teplému čaji si uvědomila, jaká je jí zima. Rychle se naučila, že v Anglii se člověk nikdy úplně nezahřeje. Obzvlášť v tomto ročním období. Sice tu nikdy vyloženě nemrzlo, ale ten chlad měl v sobě cosi sžíravého, co zalézalo až do morku kostí. Lily zvedla oči a podívala se skrz malé zamlžené okno. Venku v uličkách se převalovala mlha, lidé pospíchali kolem se sklopeným zrakem. Sem dovnitř téměř nikdo nezabloudil a ona za to byla ráda. Huckabee & Huckabee bylo jejím útočištěm v chladném, temném městě, kde se necítila doma.

„Tak, tady je ten *Lear*. Až ho budete mít přečteného, zastavte se tu, ať si o něm můžeme popovídat! Jsem zvědavý na váš názor, je vždy tak osvěžující.“ Mrkl na ni. „A mimochodem, tohle je pro vás.“

Lily se udiveně dívala na malé ploché plechové pouzdro, které jí s vážnou tváří podával. Viselo na šňůrce a Lily jej v úžasu zvedla proti světlu. „Co je to?“

„To...“ pan Huckabee udělal významnou pauzu, „je C. P. Stirn! Jeden z nejmenších fotoaparátů na světě.“

Lily svráстила čelo. „Fotoaparát? To není možné.“

Pan Huckabee si od ní krabičku zase opatrně vzal. „Připadá vám to tak, že? Kouzlo spočívá v jeho velikosti. Je známý také jako detektivní fotoaparát. Můžete ho nosit pod vestou a nepozorovaně vyfotit objekt zájmu. Nevěřila byste, kde všude se dá schovat, v kabelkách a vycházkových holích, dokonce i v knihách!“ Dlouhými prsty jemně přejel po malém pouzdru. „Upadl v nemilost, protože se údajně používá... jak to říct... k nepřístojnému špehování žen.“ Rozpačitě si odkašlal.

„No to je neuvěřitelné! Nevěděla jsem, že je něco takového vůbec možné!“ Lily se celá rozzářila.

Pan Huckabee hrdě přikývl. „Byl vynalezen v Německé říši.“

„A proč mi ho ukazujete?“ zeptala se Lily. Při nejlepší vůli si nedokázala představit, co tím zamýšlí.

„Totiž...“ Pan Huckabee si odkašlal. „Myslel jsem, že by vám mohl pomoci při rešerších.“ Najednou mu zrudly uši. Nervózně otáčel aparát v rukou. „Jeden reportér z *Liverpool Echo* by si vás přál poznat. Lépe řečeno, chtěl by, abyste pro něj něco napsala. Vaše články ho skutečně velmi zaujaly.“

Lily oněměla úžasem. „Ale vy... jak... nechápu to!“

„Doufám, že mi odpustíte, že jsem dal vaši práci z ruky. Ale nechtěl jsem ve vás vzbuzovat falešné naděje, tak jsem vám nic neřekl. Říkal jsem si, že zkusím štěstí.“

Lily tomu nemohla uvěřit. Beze slova tam seděla a snažila se zpracovat, co jí pan Huckabee říká.

„Nezlobíte se na mě, že ne? Chtěl jsem se vám odvděčit za všechny ty hodiny, kdy jste mi tak trpělivě pomáhala zlepšovat mou špatnou němčinu.“

Lily zavrtěla hlavou. „Naopak! Jen nevím, co na to říct, přišlo to tak nečekaně. A já jsem si užívala každou minutu našich lekcí,“ dodala rychle.

Pan Huckabee se usmál. „Já také! Proto jsem pro vás chtěl něco udělat a využil jsem svých kontaktů. Tomu reportérovi připadaly vaše články skvělé. A kdybyste mu rovnou mohla dodat i fotografie, vaše práce by jistě byla ještě přesvědčivější. Stále více se otiskuje i s fotkami. Proto jsem se chopil příležitosti, když mi minulý týden chtěl jeden obchodník prodat tento malý skvost.“ Horlivě se k ní naklonil. „Podívejte se, je to velmi jednoduché. Pryč jsou doby mnohahodinových expozic a obrovských stativů.“

Lily se také zvědavě naklonila dopředu.

„Prostřednictvím samostatně fungujícího mechanismu se fotoaparát uvnitř po každém snímku otočí o šedesát stupňů. Takže můžete udělat celých šest snímků!“ S rozzářenýma očima vysvětloval

dál. „Mají jen čtyřicet dva milimetrů. A vyvoláte je,“ uzavřel vítězoslavně, „díky této tenké šňůrce. Stačí za ni jen zatáhnout! A fotoaparát můžete schovat do kapsy. I když by bylo jistě lepší požádat o povolení k fotografování.“ Pobaveně na ni mrkl.

„Jednoduše neuvěřitelné!“ Lily s posvátnou úctou žasla nad malým přístrojem, který jí připadal doslova magický. Fotografování znala pouze jako zdlouhavý a příšerně únavný proces, při němž jste museli stát hodiny bez hnutí a po nějaké době už jste měli obličejové svaly tak zatuhlé, že jste nakonec vypadali jako mrzutá vosková figurína.

„Ano, je skutečně znakem naší doby, že se neustále dozvídáme o nových zajímavých vynálezech, vidíte?“ usmál se pan Huckabee.

„A on chce, abych do těch novin napsala článek?“ Lily se rozrušením chytila za tváře. „Ale o čem?“

„Představoval by si jakousi kroniku chudoby. Zájem veřejnosti je velký, nevím, jestli jste to zaznamenala, ale v Anglii se provozuje něco, čemu se říká *Slum Tourism*.“

Lily přikývla. „Ale nemělo by se tomu zamezit?“

„Rozhodně ano. Přinejmenším ve stávající podobě. Je strašné, že se na chudé a nemocné někdo chodí dívat čistě pro zábavu, jako by to byly předměty. Ukazuje to však, že existují lidé, kteří se zajímají o to, jak se zde potřebným žije. Vzešlo z toho už i mnoho dobrého: dobročinné nadace, programy renovace domů... Musíme společnosti nastavit zrcadlo. Geografická a kulturní izolace, do níž se ti lépe situovaní uchylují, přispěla k tomu, že nemají ani ponětí, jaká bída v temných čtvrtích jejich měst ve skutečnosti panuje. Schovávají se ve svých bulvárech a vilách a se špinavým zbytkem města nechtějí mít nic společného. Odpovědnost přitom neseme všichni!“

Lily se zachvěla. Musela myslet na to, jak ji Jo tenkrát, onoho horkého letního dne, vzal s sebou, a kdy i ona poprvé pochopila, jaké existují mezi lidmi rozdíly. A jak temné je ve skutečnosti srdce jejího milovaného města, které jí vždycky připadalo tak skvostné a krásné.

„Ukažte lidem, co vidíte!“ Pan Huckabee se na ni podíval s pobídkou v očích. „A pak pište. Pokaždé najdete úžasná slova.“

„Ale... není ten fotoaparát nesmírně drahý?“ Lily s hrůzou pomyslela na tu malou částku, kterou jí rodiče každý měsíc posílali. Henry o tomto finančním příspěvku nevěděl. Lily to vnímala jako ústupek ve své situaci, jako znamení, že si její rodiče uvědomují, že žije v manželství, které nechtěla. Šetřila každou korunu. Peníze dávala do plechovky, kterou schovávala hluboko ve skříni za prádlem. Sice přesně nevěděla, k čemu je to dobré, ale dávalo jí to jistotu. Nemohla je utratit. „Nemůžu si ho dovolit,“ vysvětlovala smutně.

Pan Huckabee vážně přikývl. „Berte to jako výpůjčku. Můžete mi ho vrátit, až bude článek hotový.“

„Ale to nemohu přijmout!“ zvolala Lily.

„Samozřejmě že můžete! Dokonce musíte!“ Podal jí fotoaparát a na okamžik sevřel její prsty svými velkýma rukama. „Ne neberu jako odpověď.“

O hodinu později Lily vybíhala schody k modernímu městskému domu, kde bydlela s Henrym a Hannou. Už se blížila čtvrtá hodina a ona se ještě musela převléknout. Očekávalo se od ní, že si i k odpolednímu čaji vezme dlouhé šaty, rukavičky, a dokonce i klobouk, jak tu patřilo k tradici. Klobouk jí přišel vhod, mohla pod ním skrýt modřinu. Od Henryho bylo opravdu neuvážené, že ji udeřil do obličeje. Obvykle jednal rozvážněji. Ale je pravda, že ho ten večer hodně vyprovokovala. Moc dobře viděla, jak se lekl sám sebe. Teď všem říkali, že nešťastně upadla.

Poté, co se s pomocí Mary převlékla a upravila, vstoupila do salonu. S úlevou vydechla, nikdo tu ještě nebyl. Nevěděla, kdo dnes přijde, ale Henry sem téměř každý den vodil nové lidi, kterým se museli věnovat. Většinou to byli začínající lékaři, které poznal na univerzitě, a jejich nudné manželky, s nimiž Lily neměla vůbec společného. S povzdechem se posadila na vyšívanou pohovku. Křehké šálky z drahého britského kostního porcelánu už byly na stole. Vedle nich ležel stříbrný podnos se sendviči, tradičními bochánky, křehkým pečivem a malými koláčky. Na okurkových sendvičích neshledávala nic zajímavého, bochánky jí připadaly suché a křehké pečivo mastné. Jako každý den při pohledu na jídlo toužebně

vzpomínala na Herthu a její meruňkový koláč. Lily věděla, že se záměrně vzpírá proti Anglii a jejím tradicím a zvykům. Ale byla to její osobní, tichá vzpoura, která jí působila ohromné potěšení. Často je to jediná forma odporu, která ženě zbývá, pomyslela si a dívala se na jídlo. No, možná ne tak docela...

S radostným rozechvěním si vzpomněla na fotoaparát v kabelce. Najednou zachytila v zrcadle nad krbem svůj vlastní pohled. Vstala, přistoupila blíž a chvílku se na sebe dívala. Rudé kadeře se jí jako vždy trochu neposlušně kroutily kolem obličeje a snažily se uniknout pracně vytvořenému účesu. Na bílé pleti jí jasně zářil bezpočet pih, její modré oči působily ve světle salonu tvrdě. „Tolik ses změnila,“ říkával Henry často v klidných chvílích, zatímco na ni téměř smutně hleděl přes sklenku whisky, jako by chtěl porozumět tomu, koho to má vlastně před očima. „Z té rozkošné mladé ženy, kterou jsem kdysi znal, nezbylo nic.“

„Nikdy jsem nebyla rozkošná,“ odpovídala Lily pokaždé se stěží skrývaným pohrdáním v hlase. Ale nebyla to tak docela pravda. Moc dobře věděla, co tím Henry myslí. Jen pro to měli každý jiné pojmenování. Lily by se označila za naivní, přízřůsobivou, neinformovanou. Henry měl na mysli tu tvárnou Lily. Lily, kterou mohl ovlivňovat, jak se mu zachtělo, která neměla ponětí o světě, o politice ani sociální spravedlnosti.

O tom, kým je. A kým chce být.

Měl pravdu, změnila se. Sama si toho všímala, kdykoli se podívala do zrcadla. Za poslední roky dospěla, bylo na ní vidět, co špatného zažila. Vypadám zahořkle, pomyslela si. Zahořkle a smutně. Prsty ohmatala modřinu a cukla sebou, když se dotkla citlivého místa.

Najednou dostala nápad. Sama přesně nevěděla proč, ale vyběhla nahoru do svého pokoje a sáhla do kabelky. Pak přistoupila k zrcadlu, vzala do ruky malý fotoaparát, natočila hlavu na stranu, zatáhla za šňůru a vyfotila si modřinu.

„Franzi!“ Roswitin pronikavý hlas se rozléhal domem. Zavřel oči, zhluboka se nadechl a vydechl skrz zuby, opřel se rukama o komodu a vrhl na svůj odraz v zrcadle zdeptaný pohled.

„Franzi!“ Samozřejmě nedala pokoj. Nikdy s ničím nedala pokoj. O dvě vteřiny později si to nakráčela dovnitř. „Tady jsi, neslyšel jsi, že na tebe volám?“

Neodpověděl, jen s mdlým úsměvem povytáhl obočí. Za dva roky manželství se naučil, že je stejně celkem jedno, jestli ji ignoruje, nebo ne. Mluvila tak moc, že si toho ani nevšimla.

„Co myslíš? Sluší mi, že? Nebo ti přijde, že jsem v té barvěbledá?“ Otočila se kolem dokola, cupitala nohama a sukně nových šatů se přitom třepetaly ve vzduchu.

Franz zkrivil koutky úst. Šaty s obrovskými nabíranými rukávy mu připadaly směšné. Kdo jí poradil, aby si vzala tenhle klobouk? A korzet měla příliš pevně sešněrovaný, vypadala jako vánoční šunka. S odporem se díval na její ňadra, která jí přetékala zpod krajky.

„Jsi okouzlující jako vždy. Ale teď, když to říkáš... Vážně v tom jsi trochubledá. Necítíš se dobře? Dnes působíš skoro až chudokrevně.“

Zděšeně na něj pohlédla. „Je mi skvěle! Vážně jsem takbledá?“

Naoko znepokojeně přikývl. „Trochu ano. Ale když říkáš, že je ti dobře, bude to asi opravdu tou barvou. Proč si nevezmeš ty modré šaty, ty ti přece úžasně sluší.“

„Ale... tyhle jsou úplně nové,“ vysvětlovala. „Nechala jsem si je ušít speciálně na dnešní večer.“

To samozřejmě dobře věděl. „Skutečně? Ach tak... V tom případě...“ Odmlčel se a pak se nenuceně zeptal: „A ten klobouk je také nový?“

„Ano.“ Udiveně na něj pohlédla a dotkla se krepky klobouku, obluďného čehosi s příliš mnoha květy a ptačími pery. „Samozřejmě. Proč?“

„Ale...“ Zavrtěl hlavou. „Jen se ptám... Víš, možná bychom měli změnit švadlenu. Občas mám pocit, že nepřemýšlí dostatečně moderně. Možná už je prostě příliš stará. Její kousky jsou vždycky

trochu... jak to říct... zkrátka nejsou podle poslední módy.“ Téměř přihlížel tomu, jak se mu Roswita hroutí před očima.

„Myslíš?“ zašeptala.

Rychle se otočil. „Vypadáš dobře v jakýchkoli šatech, to přece víš,“ ujišťoval ji blahosklonně. „Jen jsem tím chtěl říct, že to není žádný nejnovější výstřelek. Ale možná jsi to takhle chtěla? Raději něco klasického?“

Otupěle zavrtěla hlavou. „Ne, já myslela...“ Rukama přejížděla po těžké fialové látce. „Teď už se sama sobě ani trochu nelíbím,“ zamumlala.

„Jestli se sama sobě nelíbíš, tak se převlékni!“ Laskavě ji pohladil po ruce. „Pak navíc nebudeš vypadat takbledě.“

„Ale... na to už přece není čas!“ Rychle utíkala k zrcadlu a podívala se na sebe. Pak se polekaně plácla dlaněmi do tváří. „Máš pravdu, takhle jít nemůžu.“

Franz si stoupl vedle ní a spokojeně si kroutil císařský vous, který si pěstoval už několik měsíců. „Ale drahá, nepřeháněj. Fialová pro tebe není ideální, ale kdo si toho všimne? Na takové věci přece nikdo nekouká. Jistěže takhle můžeš jít.“

Prudce se otočila. „Každý na to kouká!“ zvolala udiveně a on viděl, že se jí v očích lesknou slzy. „Co teď budu dělat?“

„Nemáme na výběr, musíš jít takhle. Zrovna dnes, kdy tě budu představovat našim novým investorům.“ Ušklíbl se. „Chtěl jsem udělat dobrý dojem.“ Když se jí oči rozšířily úlekem, zvolal: „Ale samozřejmě jen žertuji! Miláčku, děláš si úplně zbytečné starosti. Když si někdo všimne, jak jsi bleďá, řekneme, že jsi trochu indisponovaná. Stejně všichni čekají, že otěhotníš, takže to nikoho nepřekvapí.“

Tím ji zlomil. Téměř dva roky po svatbě a stále žádné dítě. Věděl, jak moc ji to trápí, jak moc by si ho přála. A jak moc o tom všichni kolem mluví.

Kousla se do rtu a mlčky přikývla. „Ano, to můžeme říct,“ špitla.

Falešně se usmál a políbil ji na tvář. „Hezky voníš, to je nový parfém?“

„Ne,“ odvětila mdle.

„Mýlím se, nebo jsi trochu přibrala?“ Chytil ji za pas, jako by chtěl změřit jeho obvod. „Netajíš mi nic, že ne?“ Zářivě se na ni v zrcadle usmál. Vypadala tak zděšeně, že se musel držet, aby se nerozesmál.

Stála před zrcadlem jako přikovaná a zírala na své břicho. Ztloustla, její tělo se nehezky zaoblilo. Ale to věděla i bez něj, nemusel jí to říkat. Váha byla její nejcitlivější téma. „Samozřejmě že ne,“ hlesla a on zklamaně přikývl.

V duchu si oddechl. Díky bohu! Dělal všechno pro to, aby neo-
těhotněla. Ale člověk si nemohl být nikdy jistý. On jako otec... Už jen při tom pomyslení se vyděsil. A už vůbec nemohl myslet na to, že už jím je. Někde tam venku běhá malý chlapec s jeho očima. Na okamžik se zadíval z okna. Říkal si, jestli po něm tu věc zdědil... Franz se zachvěl. Ale pak ty nepříjemné myšlenky zahnal. Jedna věc je dítě někde, kde o něm nikdo neví. Ale tady v domě? Ne, tomu musí zabránit. Alespoň prozatím.

Vzal si cylinder, vyšel z pokoje a Roswita šla mlčky za ním a kou-
sala se do spodního rtu.

Nedokázal potlačit úsměv.

Poslední vzepětí zimy drželo obyvatele Hamburku zcela ve své
moci. Ráno byla dvířka kočárů zamrzlá, s bobří kožešinou se
obchodovalo jako se zlatem, služebné se musely vzdát spousty hodin
drahocenného nočního spánku, aby v postelích panstva neustále
byly teplé kovové lahve naplněné žhavým uhlím, a přenosné ohří-
vače nohou, malé dřevěné nebo kovové krabičky naplněné uhlím,
které si dámy z vyšších vrstev mohly dát při čtení v salonu pod suk-
ně, šly neuvěřitelně na odbyt. Ve vile Karstenových hořel v kuchyni
ve dne v noci oheň v litinových kamnech, takže se tam častěji než
obvykle zdržovalo i panstvo, aby se trochu ohřálo, protože žádná
jiná místnost v domě nebyla tak příjemně vytopená jako tato. Hertha
obnovila zapomenutou tradici horké ranní polévky, což uvítali všich-
ni obyvatelé domu, a Sylta koupila celému personálu spodní prádlo
s podšívkou a nové rukavice. V neděli po bohoslužbě lidé sáňkovali

na Binnentalsteru, postávali zmrzlí ve skupinkách a stěžovali si, že pořád ještě není jaro.

Jedné takové neděle, kdy byli všichni kromě Agnes sánkovat, seděla Sylta Karstenová u praskajícího krbu v salonu a studovala katalog dvorního dodavatele. Byla příšerně rozrušená, protože očekávala důležitou návštěvu. Aby přišla na jiné myšlenky, rozhodla se, že objedná nové čalounění na křesla a možná i příborník. Samozřejmě si nemohla jen tak objednat, co jí padne do oka. Existovala přísná pravidla, ideální salon byl v celém Prusku standardizovaný a v Hamburku tomu nebylo jinak. Sylta našpulila rty a energickými pohyby otáčela stránky. Ne, tohle opravdu nebylo podle jejího gusta, dávala přednost decentnosti před touhle okázalostí a pestrými barvami. Ale co měla dělat, těžko se mohla zastavit u krejčího a navrhnout si vlastní potahy na nábytek. To by vyvolalo menší skandál, pomyslela si a napila se kávy. Už by nemohli přijímat žádné návštěvy. Sylta se musela pousmát při pomyslení, že interiér salonu, který neodpovídá současnému stylu, sice bledne vedle skandálů, kterými už si její rodina prošla, ale přesto by se to pravděpodobně rozkřiklo po celém městě stejně rychle. Na to, aby se člověk dostal do řečí, nejlépe fungovala jakákoli nepatřičnost.

Nová tapeta by také nebyla špatná, pomyslela si a stočila pohled na stěny vedle krbu. Bylo nemyslitelné, že v Anglii pořád ještě nepřijali zákon proti arsenu v tapetách, přestože se už dávno vědělo, že je jedovatý a může člověka i zabít. V Říši byl jejich prodej už delší dobu zakázaný, ale Sylta si dělala velké starosti, zda je Lily ve svém domě v Liverpoolu také v bezpečí, a nejednou ji žádala, aby nechala z pokojů odstranit všechny zelené předměty. Dřív si občas říkala, jestli Michelova nemoc neměla nějaký takový spouštěč. Jednu z věcí, které vypadaly tak neškodně a u kterých se až později zjistilo, jak jsou nebezpečné. Ona sama ostatně také mívala v ložnici zelené tapety. Postupně se ukázalo, že spousta věcí se dělala špatně. Olovo v barvách na zdi, nemoci ve vodě, opium v sirupu proti kašli.

Povzdechla si. Říkali, že Michelova nemoc je dědičná, ale co to znamenalo? Lily a Franz ji neměli a ona nevěděla o žádném jiném